

«Και ήταν καιροί που η Πόλη

πόρνη σε μετάνοιες ξενυχτούσε,

και τα χέρια της δεμένα τα κρατούσε,

και καρτέραγ' ένα μακελάρη.

Και ξολοθρεμός ο μακελάρης.

Ρούσοι, Νορμανδοί, Βουλγάροι, Καταλάνοι,

κι ο Χριστιανομάχος ο Σαρακηνός,

κι ο Ουγγαρέζος, ο τεράστιος καβαλάρης,

πιο απαλά μπροστά του δείχνονταν

καθεμιά φυλή, κάθε σεισμός.

Και καρτέραγε τον Τούρκο να την πάρει...».

Οι στίχοι είναι του Κωστή Παλαμά, από τον «Δωδεκάλογο του Γύφτου». Αμφιβολία καμιά πως καρτέραγε τον Τούρκο να την πάρει. Άλλωστε, κι ο Τούρκος ήρθε με καθυστέρηση πενήντα χρόνων και, γι' αυτό, έφταιγε ο Ταμερλάνος των Μογγόλων που τον νίκησε στη μάχη της Άγκυρας, στα 1402.

Σήμερα, ξέρουμε πως το πρώτο βήμα για την κατάλυση μιας αυτοκρατορίας, είναι η δημιουργία της. Η διάρκειά της εξαρτάται από τη ζωντάνια της κι από το πόσο καιρό μπορεί να κρατήσει η νιότη της. Η ρωμαϊκή αυτοκρατορία κράτησε περίπου τετρακόσια χρόνια. Περίπου 3.000 χρόνια η αιγυπτιακή. Πάνω από χίλια χρόνια η Βυζαντινή. Από τις 11 Μαΐου του 330 ως τις 29 Μαΐου του 1453, όταν ο Μωάμεθ Β' ο Πορθητής πήρε την Βασιλεύουσα.

Το ότι θα έπεφτε η Πόλη, ήταν κάτι που δεν μπορούσε να αποφευχθεί. Ο επιθανάτιος ρόγχος της κράτησε πάνω από τρεις αιώνες. Κι αν δεν ήταν ο Ταμερλάνος, που νίκησε κι αιχμαλώτισε τον Βαγιαζήτ, ο Τούρκος θα είχε μπει μισόν αιώνα νωρίτερα. Όμως, πέρα από τον πόνο της στιγμής, στα 4.000 χρόνια που υπάρχουν, οι Έλληνες απέδειξαν πως ποτέ δε συνέδεσαν την επιβίωσή τους με την ύπαρξη μιας πόλης, ενός κράτους ή μιας αυτοκρατορίας.

Από τα ερείπια των Μυκηνών ξεπήδησε η Μεγάλη Ελλάδα της Μικρασίας και της Κάτω Ιταλίας. Στην καμπή του χρόνου, ξεπρόβαλε το φως της Αθήνας. Στην παρακμή της, ορθώθηκε η Θήβα, μεσοδιάστημα ώσπου να λάμψει το αστέρι της Μακεδονίας του Φιλίππου και του Μεγαλέξανδρου. Και ξανά η οικουμένη της ανατολής, με τους επιγόνους. Ίσως, το μυστικό να κρύβεται στα λόγια που ο Αιγύπτιος ιερέας είπε στον Πλάτωνα, περίπου 400 χρόνια π.Χ.:

«Εσείς οι Έλληνες είστε και ασφαλώς θα μείνετε αιώνια η νεότητα του κόσμου».

Πεντακόσια χρόνια πέρασαν από τη ρωμαϊκή κατάκτηση ως τη μετουσίωση του Βυζαντίου σε ελληνική αυτοκρατορία. Στη διάρκειά τους, το ελληνικό πνεύμα μεταμόρφωσε τον τότε γνωστό κόσμο και κατάκτησε τη γη. Συνέχισε να υπάρχει, να σιγοκαίει, ώσπου βρήκε την ευκαιρία να λαμπαδιάσει και πάλι. Τετρακόσια χρόνια πέρασαν από την πτώση της Πόλης ως την επανάσταση του 1821. Στη διάρκειά τους, το ελληνικό πνεύμα μεταλαμπαδεύτηκε στη Δύση κι έφερε την άνοιξη και το φως της Αναγέννησης στον σκοτεινό μεσαίωνα.

Η Ελλάδα μοιάζει μ' έναν δωρητή σώματος, που συνεχώς αναγεννιέται. Είναι η μόνη στα χρονικά της παγκόσμιας ιστορίας, που κατορθώνει κάτι τέτοιο. Σ' όλες τις άλλες περιπτώσεις, οι πολιτισμοί χάθηκαν μαζί με τις αυτοκρατορίες που τους δημιούργησαν:

Από τους Σουμέριους της Μεσοποταμίας ως τους Μάγια και τους Ίνκας της Αμερικής. Εκεί, η κατάκτηση έφερε την εξαφάνιση. Εδώ, η κατάκτηση οδήγησε στην παγκόσμια εξάπλωση, σαν ίσως να ήταν ιστορική αναγκαιότητα να γίνει κάτι τέτοιο.

Νιότη σημαίνει ζαβολιά. Αγάπη και πόλεμος. Ομόνοια και διχασμός. Φόρτιση, απελπισία και μετάπτωση στην αιώνια αισιοδοξία. Γέλιο και κλάμα. Κι αν είσαι η νεότητα του κόσμου, όλ' αυτά τα πληρώνεις. Τον διχασμό πλήρωσαν οι Έλληνες κι υποτάχτηκαν στη Ρώμη. Κι ο διχασμός τούς έφερε τον Τούρκο μπροστά στις πύλες. Ενωτικοί κι ανθενωτικοί τσακώνονταν ακόμη κι όταν οι προμαχώνες έπεφταν στους Οθωμανούς, ο ένας μετά τον άλλον. Από τον καιρό των πράσινων και των βένετων, πάντα κάποιον λόγο έβρισκαν για να χωριστούν στα δύο. Άλλωστε, η έννοια του «θα γίνουμε από δυο χωριά χωριάτες», μόνο σ' έναν Έλληνα είναι κατανοητή. Ακόμα κι όταν έπεσε η Πόλη, ο καβγάς συνεχίστηκε: Ήταν προδότης ο αρχηγός της φρουράς Ιουστινιάνης ή ήρωας; Ποιος άνοιξε την Κερκόπορτα; Έμεινε ή όχι κάποιος ζωντανός μετά την εισβολή των Τούρκων;

Η Κωνσταντινούπολη έπεσε στους Τούρκους, στις 29 Μαΐου του 1453. Ο Μωάμεθ ο Πορθητής είχε υποσχεθεί στα στρατεύματά του τριήμερη λεηλασία. Τήρησε την υπόσχεσή του αλλ', όταν μπήκε κι αυτός στην Πόλη, είδε κάποιον στρατιώτη του να ξηλώνει τα πλακάκια της Αγίας Σοφίας και οργισμένος του είπε:

«Σου αρκούν οι θησαυροί και οι αιχμάλωτοι. Οι οικοδομές είναι δικές μου».

Δεκαεννιά αιώνες νωρίτερα, ο Περικλής είχε πει στους Αθηναίους:

«Ανδρών επιφανών πάσα γη τάφος». Και ο Θουκυδίδης είχε προσθέσει: «Άνδρες γαρ εισίν οι πόλεις», οι άνθρωποι είναι οι πόλεις. Ήταν μια πολύ βασική διαφορά στη νοοτροπία.

Η Οθωμανική αυτοκρατορία έζησε λιγότερο από πεντακόσια χρόνια.

ΤΑ 150 ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΔΙΕΙΔΥΣΗΣ:

1353 - 1392

: Σημειώνονται οι πρώτες τουρκικές επεμβάσεις στις εσωτερικές διαμάχες της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Πρώτη τουρκική απόβαση στην Ευρώπη: Ο βυζαντινο-βουλγαρο-σερβικός συνασπισμός του Ιωάννη Παλαιολόγου νικιέται από τον βυζαντινο-τουρκικό συνασπισμό του Ιωάννη Καντακουζηνού (1353). Η Σερβία του Ντουσάν διαμελίζεται σε τρεις ηγεμονίες (1355). Δημιουργούνται τα αλβανικά κράτη των Μπάλτσικι και Θόρπια (1360). Οι Τούρκοι παίρνουν Σέρρες, Τυρολόη, Πύργο, Διδυμότειχο, Φιλιππούπολη και Αδριανούπολη, που μετατρέπουν σε πρωτεύουσά τους (1363). Ήττα των Σέρβων από τους Τούρκους στον Έβρο (1371) και νέος διαμελισμός της χώρας τους σε πολλές μικρές ηγεμονίες. Κατάληψη της Βουλγαρίας από τους Τούρκους (1361 - 1386). Οι Τούρκοι παίρνουν τη Σόφια (1382). Πρώτη μάχη του Κοσσυφοπεδίου, δολοφονία Μουράτ Α', τον διαδέχεται ο Βαγιαζήτ και σημειώνεται ολοκληρωτική νίκη των Τούρκων κατά των Σέρβων (1389). Ακολουθεί προοδευτική κατάλυση σερβικών ηγεμονιών. Οι Βενετοί παίρνουν το Δυρράχιο (1392).

1392 - 1396

: Τουρκικές επιχειρήσεις σε Θεσσαλία, Στερεά Ελλάδα, Πελοπόννησο. Η Βλαχία γίνεται αυτόνομη ηγεμονία κάτω από την επικυριαρχία του σουλτάνου, ενώ οι Ούγγροι μπαίνουν επικεφαλής αποτυχημένης σταυροφορίας εναντίον των Τούρκων (1396).

1402

: Ήττα και αιχμαλωσία του Βαγιαζίτ από τον Ταμερλάνο στη μάχη της Άγκυρας.

1412

: Οι Αλβανοί παίρνουν τα Ιωάννινα.

1413 - 1421

: Μωάμεθ Α', βυζαντινοτουρκική ειρήνη. Οι Τούρκοι παίρνουν το μαρκιζάτο της Βοδονίτσας (1414). Στον Ισθμό κτίζεται το τείχος Εξαμίλι (1415 - 16). Το δουκάτο της Αθήνας κάτω από την επικυριαρχία του σουλτάνου (1416).

1421 - 1451

: Μουράτ Β΄. Η Θεσσαλονίκη πουλιέται στους Βενετούς (1423). Ήττα του Ιωάννη Καστριώτη από τους Τούρκους, ομηρία του γιου του Γεώργιου (1423). Οι Τούρκοι παίρνουν τη Θεσσαλονίκη και τα Ιωάννινα (1430). Κατάλυση του πριγκιπάτου της Αχαΐας από τους δεσπότες του Μιστρά (1432). Ένωση των Εκκλησιών (1439) και εξεγέρσεις ανθενωτικών. Ιωάννης Ουνυάδης: Ήττα των σταυροφόρων στη Βάρνα (1444). Τουρκική εισβολή στην Πελοπόννησο (1446) υποχρεώνει το δεσποτάτο του Μιστρά να δεχθεί την επικυριαρχία του σουλτάνου. Οι Τούρκοι παίρνουν οριστικά τη Θεσσαλία (1447). Δράση Ιωάννη Ουνυάδη (1439 - 1448), δεύτερη μάχη στο Κοσσυφοπέδιο: Οι Τούρκοι νικούν Ούγγρους και Αλβανούς (1448). Αποτυχημένη πολιορκία του Σκεντέρμπεη από τον Μουράτ Β΄ (1450).

1451 – 1481

: Μωάμεθ Β΄ ο Πορθητής. Άλωση της Κωνσταντινούπολης (29.5.1453). Οι Τούρκοι παίρνουν την Αθήνα (1456) και την Πελοπόννησο (1458). Οριστική και ολοκληρωτική υποταγή της Σερβίας (πλην Ζέτας, μετέπειτα Μαυροβουνίου) στους Τούρκους (1459). Αποτυχημένη πολιορκία του Σκεντέρμπεη από τον Μωάμεθ Β΄ (1460). Επανάσταση στην Πελοπόννησο από τους Μιχαήλ Ράλλη και Πέτρο Μπούα (1463 - 1468). Νέα αποτυχημένη πολιορκία της Κρούα από τον Μωάμεθ Β΄ (1468), θάνατος Σκεντέρμπεη. Οι Βενετοί πωλούν στους Τούρκους την Κρούα (1478), που είχαν αγοράσει από το 1474.

1481 - 1511

: Βαγιαζήτ Β΄. Οι Τούρκοι παίρνουν τη Ναύπακτο (1499) και το Δυρράχιο (1501).

(Εθνος, 28.5.1453) (τελευταία επεξεργασία, 25.2.2009)